INDIAN SCHOOL AL WADI AL KABIR

Class: IX	Department: Sanskrit 2nd language	Date of submission: NA
प्रश्न – उत्तर	Topic: **न खलु वयस्तेजो हेतुः**	Note: Pl. file in portfolio

१. अधः प्रदत्तानां प्रश्नानां पूर्णवाक्येन उत्तराणि लिखत —

(क) खुदीरामस्य जन्म कुत्र अभवत्?

उत्तर - खुदीरामस्य जन्म बङ्गप्रान्ते मेदिनीपुरनामके जनपदे मोहोबनी-ग्रामे अभवत्।

(ख) खुदीरामः किमर्थं व्यथितः भवति स्म?

उत्तर - खुदीरामः देशवासिषु जायमानान् अत्याचारान् दृष्ट्वा व्यथितः भवति स्म।

(ग) सत्येन्द्रनाथः किम् उपदिष्टवान्?

उत्तर - सत्येन्द्रनाथः उपादिशत् — "क्रान्ति कार्यं कर्तुं शरीरं वज्रसदृशं दृढं, बुद्धिः असिधारा इव तीक्ष्णा, मनः गङ्गाजलमिव निर्मलं च भवेत् इति " ।

(घ) खुदीरामः कदा पर्यन्तं पादत्राणं न धरिष्यामि इति प्रतिज्ञातवान्?

उत्तर - खुदीरामः प्रतिज्ञातवान् यत् 'यावत् भारतम् आङ्ग्लशासनात् मुक्तं न भविष्यति तावत् पादत्राणं न धरिष्यामि ' इति।

(ङ) किमर्थं न्यायाधीशः आङ्ग्लाः अधिकारिणः च चकिताः?

उत्तर – मृत्युदण्डस्य घोषणाम् श्रुत्वापि खुदीरामस्य मुखे प्रसन्नता, शान्तिः, तृप्तिः, तेजः च आसीत्। तत् दृष्ट्वा न्यायाधीशः आङ्ग्लाः अधिकारिणः च चकिताः।

२. अधः प्रदत्तेषु वाक्येषु किं वाक्यं सत्यं किं च असत्यम् इति सूचयत —

(क) देशभक्तानां जीवनं राष्ट्राय समर्पितं भवति। **सत्यम्**

(ख) निर्दयः किङ्ग्ज़फोर्ड् बालान् अपि दण्डयति स्म। **सत्यम्**

(ग) खुदीरामस्य आक्रमणेन किङ्ग्ज़फोर्ड् मृतः। **असत्यम्**

(घ) खुदीरामः किङ्ग्ज़फोड्र्महोदयस्य रथस्य उपरि विस्फोटकं क्षिप्तवान्। **सत्यम्**

(ङ) खुदीरामः बालानां सङ्घटनं कृत्वा पदयात्राम् आयोजयति स्म। **सत्यम्**

३. अधः प्रदत्तानां संवत्सराणां शब्दा नाम् अङ्कैः सह मेल नं कुरुत —

(क) सप्तचत्वारिंशदधिक-नवदशशततमं वर्षम् **१. १९४७**

(ख) अष्टाधिक-नवदशशततमं वर्षम् **२. १९०८**

(ग) पञ्चाशदुत्तर-नवद शशततमं वर्षम् **३. १९५०**

(घ) पञ्चाधिक-नवद शशततमं वर्षम् **४. १९०५**

(ङ) नवाशीत्यधिक-अष्टादशशततमं वर्षम् **५. १८८९**

४. अधः प्रदत्तानिपदानि आधृत्य चित्रं दृष्ट्वा पञ्च वाक्यानि लिखत –

उद्यानं, गृहाणि , पक्षिणः, पुष्पाणि , स्वच्छता,
द्विचक्रिका, पर्वतः, वृक्षाः , सूर्यः , मेघाः

(क) इदं एकं सुन्दरम् उद्यानम् अस्ति ।

(ख) आकाशे श्वेतवर्णः मेघाः सन्ति ।

(ग) तत्र अनेकानि सुन्दराणि गृहाणि सन्ति ।

(घ) उद्याने सर्वत्र स्वच्छता अस्ति ।

(ङ) उद्याने अनेकानि पुष्पाणि विकसन्ति ।

५. सन्धिच्छेदं कुरुत –

(क) इत्यादयः -	इति + आदयः
(ख) सर्वेऽपि -	सर्वे + अपि
(ग) कश्चित् –	कः + चित्
(घ) प्रत्येकम् –	प्रति + एकम्
(ङ) वयस्तेजसः –	वयः + तेजसः
(च) अचिरादेव -	अचिरात् + एव

६. विग्रहवाक्यं दृष्ट्वा पाठ्यपुस्तकात् समस्तपदानि चित्वा पूरयत –

(क) देशस्य भक्ताः	-	**देशभक्ताः**	(षष्ठी-तत्पुरुषसमासः)
(ख) बालः च क्रान्तिवीरः च	-	**बालः च असौ क्रान्तिवीरः**	(कर्मधारय समासः)
(ग) वज्रेण सदृशम्	-	**वज्रसदृशम्**	(तृतीया - तत्पुरुषः)
(घ) असेः धारा	-	**असिधारा**	(षष्ठी तत्पुरुषसमासः)
(ङ) मृत्युः एव दण्डः	-	**मृत्युदण्डः**	(कर्मधारय समासः)
(च) न साधारणः	-	**असाधारणः**	(नञ् - तत्पुरुषः)
(छ) निर्गता दया यस्मात् सः	-	**निर्दयः**	(बहुव्रीहि समासः)

७. लङ्लकारः, क्तवतु-प्रत्ययः, स्म, क्त प्रत्ययः – एते सर्वेऽपि भूतकालं सूचयन्ति। अधः दत्तानि वाक्यानि सूचनानुसारं परिवर्त यत –

यथा – खुदीरामः हुतात्मा जातः। **(लङ्-लकारः)**

खुदीरामः हुतात्मा अजायत ।

(क) वन्दे मातरम् इत्यादयः घोषणाः भवन्ति स्म। (लङ्-लकारः)

वन्दे मातरम् इत्यादयः घोषणाः अभवन्।

(ख) सत्येन्द्रनाथः खुदीरामम् उपादिशत्। (क्तवतु-प्रत्ययः)

सत्येन्द्रनाथः खुदीरामम् उपादिष्टवान्।

(ग) सः नवमीं कक्षां पूर्णां कर्तुं न शक्तवान्। **(लङ्-लकारः)**

सः नवमीं कक्षां पूर्णां कर्तुं न अशक्नोत् ।

(घ) क्रान्तिवीराः आङ्ग्ला नां मनसि आतङ्कम् अजनयन्। **(स्म)**

क्रान्तिवीराः आङ्ग्ला नां मनसि आतङ्कम् जनयन्ति स्म ।

(ङ) प्रफुल्लः भुशुण्ड्या गोलि काप्रहारं कृतवान्। **(लङ्-लकारः)**

प्रफुल्लः भुशुण्ड्या गोलि काप्रहारं अकरोत्।

८. उदाहृणानुसारं चित्-प्रत्ययान्तपदानि प्रयुज्य रिक्त स्था ने पूर्णवाक्यं लिखत —

कश्चित्, काचित्, किञ्चित्, कुत्रचित्, कदाचित्

(क) बालकः गच्छति।	कश्चित् बालकः गच्छति ।
(ख) बालिका गच्छति।	काचित् बालिका गच्छति।
(ग) फलं खादतु ।	किञ्चित् फलं खादतु ।
(घ) लेखनी लुप्ता।	कुत्रचित् लेखनी लुप्ता।
(ङ) सः आगच्छेत्।	कदाचित् सः आगच्छेत्

९. अधः प्रदत्तानि युगलपदानि अव्ययानि सन्ति । तेषां प्रयोगः अधः प्रदत्तेषु वाक्येषु प्रदर्शितः । ध्यानेन पठन्तु रिक्तस्थानानि च पूरयन्तु—

क) सुभाषचन्द्रः वदति .....**यत्** ..... भवन्तः मह्यं रुधिरं यच्छन्तु अहं भवद्भ्यः स्वातन्त्र्यं प्रयच्छामि ....**इति** .... ।

(ख) ....**यदा** .... अर्जुनः भीष्मद्रोणादीन् अपश्यत् ....**तदा** .... शोकं प्राप्नोत् ।

(ग) श्रीरामः भरतम् उक्तवान् ..... **यत्**...... जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी ... **इति**... ।

(घ) .... **यदा**........... भरतः अयोध्यां प्राप्तवान् .... **तदा**....... श्रीरामः तत्र नासीत् ।

(ङ) .. **यद्यपि** ... खुदीरामाय मृत्युदण्डः उद्घोषितः .. **तथापि** ..... सः प्रसन्नवदनः आसीत् ।

(च) **.......... यदा..........** वृष्टिः भवति .... **तदा**......... कृषकाः सन्तुष्टाः भवन्ति ।

(छ) .... **यद्यपि**.... खुदीरामः बालः .... **तथापि...** सः देशकार्यं कृतवान्।

(ज) .... **यथा**....... कार्यं करोति .... **तथा** .... फलं प्राप्नोति।

(झ) प्रफुल्ल-खुदीरामाभ्यां ... **यद्यपि**.... विस्फोटकं प्रक्षिप्तम् .. **तथापि..** किङ्ग्ज़फोर्डः न मृतः।

(ञ) .... **यदा**...... अध्ययनं सुदृढं भवति .... **तदा**.... ज्ञानं विकसितं भवति।

(ट) .... **यद्यपि**..... खुदीरामः आङ्ग्लानां हस्तगतः **...** **तथापि**... सः ततः बहिरागतः।

यस्तु क्रियावान् मनुजः स विद्वान्

१. भगतसिंहः, मङ्गलपाण्डे, चन्द्रशेखरः, लक्ष्मीबाई, बालगङ्गाधरतिलकः इत्येतेषां क्रान्तिवीराणां जीवनचरितं संगृह्य ततः एकां घटनां कक्षायां वदत ।

२. पाठे विद्यमानानि अव्ययपदानि संगृह्य दश (१०) वाक्यानि रचयत ।

३. खुदीरामस्य जन्म नवाशीत्यधिके अष्टादशशततमे वर्षे (१८८९) दिसम्बरमासस्य तृतीये दिनाङ्के अभवत् । एवंप्रकारेण स्वविषये लिखन्तु ।

(क) मम जन्म ....
अभवत् ।

(ख) पितुः जन्म ....
अभवत् ।

(ग) मातुः जन्म
....अभवत् ।

(घ) भ्रातुः जन्म ....
अभवत् ।

(ङ) भगिन्याः जन्म ....
अभवत् ।

.... 000 ....